

Sicer je g. Križaj pokazal, da razpolaga z obsežnim in močnim, dobro izšolanim glasom, ki mu tudi ne bi manjkalo občutka; zato se tembolj čudimo, da si je izbral tak čuden spored, kjer razen sentimentalnosti pač ni mogel dovolj občutiti.

Med naše največje klavirske talente pa nedvomno lahko štejemo g. Ličarja. Njegovo prednašanje Novákové »Sonata eroica« je bilo res vzorno. Njegovo razumevanje, občutenje in predavanje te — sicer zelo težke skladbe — nam ga je pokazalo v najboljši luči. Obvlada vse najfinejše barve od pp do ff, da o tehniki ne govorim. Kajti poudarjanje dobre tehnike se mi zdi skoraj razžaljivo; nehote se namreč s tem pripozna, da je bila predavatelju tehnika glavno, česar pa pri g. Ličarju nikakor ne moremo trditi. Temperament in globoko razumevanje so glavne vrline modernega pianista, in te ima g. Ličar v veliki meri, zato mu je trajen uspeh zagotovljen povsod, kamorkoli ga bode neslo preizkušeni polno umetniškovo življenje.

Lucijan Marija Škerjanc.

Trostov koncert.

Trostu je odprta pot v svet; s svojim popolnim obvladanjem vseh težkoč, z velikim znanjem, globokim razumevanjem in kritičnim izbiranjem, bo mahoma in povsod žel zaslužen toplo priznanje. Osvojil si bo duha poslušalcev; če si bo osvojil tudi srca — tem večja čast mu! Toda zdi se nam, da še vedno prevladuje virtuoz Trost umetnika; preveč je bilo opaziti, kako so mu tehnično najbolj zasoljene skladbe igrača; tako n. pr. pri Bach-Busonijevi Chaconni. Bolj se je ogrel pri Brahmsu, posebno v drugem in tretjem delu; manj zopet pri Sukovi legendi in Chopinovi polonezi, čeprav jo je igral nadvse veličastno in bravurno.

Lisztov koncert za dva klavirja, ki sta ga igrala g. Claire Trost-Fiedler in g. Trost, — nima sicer prav nobene glasbene vrednosti; kajti vse one pasaže, hromatične skale, vsi skoki in glissandi nimajo drugega pomena, ko kazati virtuosno stran prednašalčev. Kot tak pa je z velikim uspehom zaključil ta užitka polni koncert, ki nas le ni tako navdušil kot

dva koncerta Češkega kvarteta.

Imeli smo čast, dva večera zapored slišati izbrane skladbe novjših in starejših priznanih skladateljev. Igrali so se kvarteti komponistov: Čajkovskega (op. 11), Beethovna (op. 59, 3), Dvořáka (op. 34), Smetane (Iz mojega življenja), Schumanna (op. 41, 1); dalje krajše skladbe: Sukova »Meditacija o staročeškem koralu sv. Václava«, Borodinov »Notturmo« (iz 2. kvarteta v D) in dva Dvořákova valčka.

Kaj nam je najbolj ugajalo, je nemogoče reči; kajti predavanje je bilo skozinsko tako vzvišeno in vzorno, da smo imeli premalo časa presojati skladbe po njihovi notranji vrednosti. Užitek je bil neizbrisen kakor vtis in komaj čakamo dne, ko bodo veliki umetniki zopet počastili naša skromna, z arijami in kupleti napolnjena ušesa s tako visoko glasbo.

Lucijan Marija Škerjanc.

To in ono.

Anton Verovšek.

Umrli 23. grudna 1914.

Pred tremi leti se je zgodilo... In potem so ga pokopali...

Tiste dni in tiste tedne nato so se ga spominjali prijatelji in znanci in vsi, ki so ga poznali, ki so ga videli kdaj na odru, prav pogosto.

Srečala sta se dva prijatelja njegova, pogledala si v oči, si segla v roko, in komaj da sta izpregovorila besedico, sta šla zopet vsak svojo pot, z bolestjo v srcu, s spominom na njega...

Srečavali so se znanci njegovi, se ustavljali na cesti in se pomenkovali o Verovšku in niso mogli verjeti, da ga ni več, da je šel tako nenadno — naš Blaž Mozol, da — Blaž Mozol... Saj še ni dolgo, kar so sedeli v gledališču in se čudili, da ne zbija več svojih krjavelskih šal, v zabavo občinstva pred odrom in na odru — sebi v bolešč... Čudili so se, kajti na odru je stal Kremen, izklesan, kakor iz najtršega mramorja, in vendar živ, kakor da je zašel naravnost iz kake gorenjske vasi sem na oder. Čudili so se, kajti Verovškov Tone, ki je še nedavno, našemljen kakor maskara vzbujal s svojimi »ježevskimi« dovtipi in šalami smeh in krohot, je stal pred njimi na odru kot pravičen, oster sodnik — Španjolec, tipičen, slikovit, vreden Zuloaginega čopiča. Čudili so se, kajti oni Verovšek, ki je še pred komaj ubeglimi meseci stal široko razkoračen na odru in se pretepal z biriči ter jih metal okrog sebe, kakor da razdira v šali na požetem polju kopico snopov, je vzkipek in zarjul v grozni bolešč, ki se je zasekala z zevajočo rano v mehko otroško dušo orjaškega voznika Henšla, da je zatrepetalo sleherno srce v občinstvu.

In spominjali so se, da je šel nekoč čez oder Kuzofkin, in vpraševali so se, zakaj mu niso že takrat sledili vsi ti drugi — Kremen, Henšel in sodnik zalamejski, in niso mogli razumeti, zakaj se Tolstojev Fedja ni oklenil Verovška, in čemu se mu je izognil konzul Bernik, in kje so ostali vsi oni drugi, ki so bili kakor poklicani za to, podati mu roko!

In sredi tega začudenja je že odhajal od nas... Ni mogel dajati več odgovora, ko je videl naše vprašujoče poglede, ni imel moči in tudi ne več upanja... Samo — jokati je še znal...

Da — jokati je kakor otrok...

* * *

In potem smo pisali nekrologe...

In glejte — prišel je človek in je dočkal, da mu je bilo vse tisto njegovo trpljenje slovenskega igralca, kateremu so ubijali talent in ideale, poplačano vsaj takrat, ko o tem nič več vedel ni, kajti »česar v vojnem letu 1866. v Ljubljani rojeni in v vojnem letu 1914. v Ljubljani preminuli gledališki umetnik ves čas svojega s kopami trnja in perišči cvetja posutega romanja po dolini šentflorjanski ni bil deležen, zunanega bogastva, to mu je bilo podeljeno vsaj za kratki čas njegovega poslednjega pota po dolini, ki jo je ljubil z vso žarkostjo svojega skozi in skozi umetniškega srca.« — O, Verovšek, kakšna sreča zate!

In si li pripravljen pritrditi temu, da si bil radi tega rad v veseli družbi, ker je bilo tudi v Tebi »nekaj

ónega bohemstva, čigar klice baje iz sebe poraja kulisno vzdušje?

Saj to ni res! — In te besede so bile le lepa pri-lika, okinčati dolgi gostobesedni nekrolog s papirnatim cvetjem.

Vidiš, »da bi bil sledil vabilom svojega prostega poklica«, bi bil rešen takšne posmrtnice, ki Ti očita, da Te je »premamil gledališki škrat s svojimi varljivimi prikazi umetniške slave, da si vztrajal(!) v kulisnem svetu«. — Vidiš, ljubezni do Tvojega poklica niso našli v Tvojem »vztrajanju« pri gledališču, pač pa slavohlepje.

Slovenski igralec!

Naj jim torej povem, da si ostal tam, ka-mor so Te namenile rojenice, ko so Ti položile v zibel oni lepi dar, ki je bil kal Tvoje umetnosti. Ostalsi, dasi Te niso pustili iti ono svojo umetniško pot, po kateri si hrepenel, tako, da si kakor voznik Hensel, nazunaj orjak, a v duši otroško mehak, podlegel v boju. — In potem so prišli z izgovorom, da si, »vsled neprestano se pojavljajočih življenjskih nepravil od dne do dne bolj pobit, zapadel silni nervoznosti in boleštni občutljivosti«. A da so imele te Tvoje življenjske ne-prilike izvor v ravnanju s Teboj, to so zamolčali. Su-vali so Te s poti, po kateri si hotel priti do velike resne umetnosti, v Svoji bolesti si iskal v vinu pozabljenja, in zapravljaj nisi tako le Svojega premoženja, temveč tudi Svoje živce, Svojo energijo — materialni in duševni bankerot sta si podala roko! To je resnica, in nate ne pade niti najmanjša senca. Ali krivda onih, ki so Te pahnil v propast, je vnebovpijoča!

Še prava sreča, da so vladale pri slovenskem gle-dališču vedno takšne »tesne razmere, ki so terjale, da se Verovšek ne specializira, kakor se niso smeli (!) specializirati njegovi sovrstniki«, kajti sicer bi bil že celó same Krjavlje igral, ker bi Te bili v to prisilili. Saj ne vedo, da se pravi igralec — umetnik sploh ne more in noče speci-alizirati, ker bi bil to njegov umet-niški ruín.

Ravnotako tudi tega ne vedo, da nisi ustvarjal »sledječ vzorom«, temveč da si ustvarjal sam iz sebe. — Če si se rad spominjal onih večerov, ko si gledal na Dunaju Baumeistra ali Tyrolta, si se navduševal le kot gledalec, ne pa kot diletant, ki potem v isti vlogi kopira svoj »vzor« v vsem, v načinu na-stopa, v vsaki najmanjši kretnji, v najhipnejšem vzkli-ku! Ti si bil vendar samonikel igralec — umetnik!

Pa ne čudi se takim besedam, saj »častnega na-slova gledališki umetnik svojim domačim igralcem ne prisojamo brez umestnega obotavljanja«, in samo svoji smrti se imaš zahvaliti za to, da »si je vsa slovenska javnost edina v tem, da je nenadomestljivi steber slo-venskega gledališča, Anton Verovšek, bil umetnik«.

Praviš, da so to fraze?

O ne! — Ali se ne spominjaš, kaj je dejal oni, ki je napisal vse te citirane besede ono leto pred Tvojim odhodom, ko sem bil povabil slovenske igralce in pri-jatelje slovenskega gledališča na sestanek, kjer bi se naj posvetovali o prepotrebni organizaciji slovenskih igralcev?!

V svoji veliki ljubezni do slovenskega gledališča in do slovenskega igralstva še posebej, v iskrenem pre-pričanju, da je za kulturni razvoj našega naroda obstoj in razvitek slovenskega gledališča in z njim najdrago-cenejšega sadu literature, dramatičnega slovstva, vital-nega pomena, je izpregovoril sledeče besede: »Naj-bolje in najpametneje storite, če pu-stite gledališče in si poiščete drugih služeb (!).«

To pojasni vso neodkritosrčnost onega nekrologa, iz katerega sem ci-tiral nekaj stavkov, da jim ugovarjam in ohranim Tvoj spomin čist, ki si bil v resnici — umetnik in dober človek.

Milan Skrbinšek.

Dr. Krekov spomenik.

Zadnji »Jugoslovanov« dopisnik sporoča javnosti, da se je odbor za Krekov spomenik izrekel za to, da naj kip predstavlja pokojnikov portret. Torej Ljubljana naj dobi enega bronastega — morda enkrat za spre-membo celo kamnitega moža več, ki bo, na visokem podstavku stoječ, strumno »stražil«. Kakor da bi že ne bili do grla in še čez siti teh večno si enakih in po-dobnih šablonskih figur brez individualnosti, brez za-nosa, brez duše. Vodnik, Prešeren in Valvazor sami so se naveličali neumestne burke, ki jo brezobzirni svet uganja sredi trgov ž njimi: kot da so se domenili, pro-testirajo vsi trije z odvrčujočo gesto roke proti temu, da so jih nehvaležni rojaki postavili — kot svoje dni javne grešnike in hudodelce — visoko na sramotni oder. Od saj zamazani, zaprašeni v cestnem prahu, od vrabcev in golobov kar nič respektirani črni možakarji niti od blizu niti od daleč ne morejo vplivati: izraza obraza in finese njihovih potez pod umazano skorjo ne moremo razločiti, celo ne v polni solnčni svetlobi, ki mnogo-krat vtis naravnost spači s premočnim kontrastom luči in sence. Ali naj morda vpliva obris sam na sebi? Obris je podoben obrisu in se duh ne dá vklepiti v gotove pōze in pozicije. Tudi velikost kipa ne more biti mero-dajna, ker bi bil potemtakem pri jezdecih konj glavna stvar. — Pri spomenikih torej ne more biti portretna podobnost namen in edini cilj, da se nekako zadosti osebnemu kultu. Ideja in misel slavljenčeva bodi marveč ono, čemur naj dá umetnik tvorno oblikova-nega izraza. Če imamo danes povsod na tucate enakih, slabo vplivajočih stoječih bronastih podob in je prišlo že v modo, da vladarji sedijo, vojskovodje jezdi-jo, navadni zaslužni smrtniki pa stojé prodajajo dolgčas, ne smemo tega devati na rovaš nezmožnosti umetnikov, marveč mnogo bolj na račun popolnega pomanjkanja vsakega čuta za lepoto pri naročujočem občinstvu.

Ali bi v našem slučaju ne bilo bolje, da postavimo spomenik ne osebi, marveč ideji dr. Krekovi! Alegorija in simbolika nas vse drugače dvigata nad enolično vsakdanjost, vplivata na duha in domišljijo vse bolje, plemeniteje in umetniško vsled nevezanosti na osebne slučajnosti veliko čisteje in popolneje. Ako se prav spominjam, ima naš muzej mavčev osnutek domačega umetnika Vrbanije: močan gorenjski fant, krepkih potez in silnih mišic, se upira s hrbtom in rokami v velikansko skalo, da si napravi predor preko gorâ. Ta kip navajam le za primer. Ali bi ne bilo kaj